

УДК 352.075.1

НОРМАТИВНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПЕРЕДУМОВИ ЛОКАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ

Світлана Була

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
філософський факультет, кафедра політології,
вул. Університетська 1, 79000, Львів, Україна
e-mail: bula_sv@ukr.net*

В статті визначено нормативні та організаційні фактори становлення локальної демократії України, до яких належать демократичні цінності, що притаманні політичній культурі українців, нормативно-правові акти, які орієнтовані на закріплення локальної демократії, механізми локальної демократії, які сьогодні реалізуються в Україні.

Ключові слова: локальна демократія, місцеве самоврядування, політична культура, цінності, громадські слухання, соціальне замовлення, громадські консультації, органи самоорганізації населення.

Громадяни держави у своєму щоденному житті найчастіше мають справу з місцевою владою, тому саме вона служить індикатором ефективності влади та системи управління загалом. Місцеве самоврядування має справу з найближчими для громадян проблемами, мешканці відповідних територіальних громад найкраще обізнані і можуть самостійно формулювати власні потреби. Окрім того, місцеве самоврядування певною мірою виконує роль інституту політичної соціалізації, адже громадяни, спілкуючись з органами місцевого самоврядування, здобувають політичний досвід. Саме тому належне функціонування місцевого самоврядування становить основу в системі здійснення влади, визначає ставлення громадян до держави, дає змогу виробити демократичні цінності та навички політичної діяльності.

Трансформаційні процеси в Україні започаткували становлення системи локальної демократії на рівні органів місцевого самоврядування. Локальна демократія відіграє важливу роль у стабілізації політичної системи. Становлення дієвої громадянської самоорганізації спроможне забезпечити легітимність владних інститутів і представництво суспільних інтересів, що сприятиме подальшому демократичному розвитку держави. Однак, розвиток дієвої системи локальної демократії неможливий без належних нормативних та організаційних умов її працюючих механізмів реалізації законодавчих норм у сфері розвитку локальної демократії – і на загальнодержавному, і на місцевому рівні.

Саме тому в цій статті ставимо за *мету* з'ясувати нормативні та організаційні чинники становлення локальної демократії. Реалізація цього завдання на сьогоднішній день в багатьох регіонах України залишається найактуальнішою проблемою; вона обумовлена в більшості випадків некваліфікованістю та бездіяльністю персоналу органів місцевого самоврядування, а також нехтуванням органами публічної влади та посадовими особами законодавчими нормами щодо створення належних умов для розвитку локальної демократії на місцях.

Локальна демократія та місцеве самоврядування є об'єктом наукового інтересу багатьох вчених, адже вагомість цих феноменів для політичного життя країни надзвичайно велика. Цій проблемі приділяли увагу М. Лендъел, З. Варналій, О. Бабінова, О. Бойко-Бойчук, О. Батанов, А. Матвієнко, В. Куйбіда, П. Трачук, В. Місюра, І. Дробот та ін.

Відповідно до мети цієї розвідки, *об'єктом* виступає система місцевого самоврядування та трансформаційні процеси у ній, предметом дослідження є чинники становлення локальної демократії як форми організації системи місцевого самоврядування в Україні.

Система локальної демократії передбачає тісний взаємозв'язок між громадянином та владою, можливість громадян активно залучатися до процесів прийняття рішень, впливати на порядок денний органів місцевого самоврядування, створення відкритого та відповідального суспільства. Однак, становлення системи локальної демократії залежить від ціннісних передумов, нормативно-правової бази. Політичні цінності є своєрідними орієнтирами для розвитку суспільства, вони визначають схильність чи навпаки неприйняття певних форм політичної організації. Суттєвим чинником є законодавча база, яка передбачає основні форми та регулятори системи місцевого самоврядування. Ці фактори ми визначаємо як нормативні.

Демократична політична культура є результатом формування демократичних інститутів. Загальні показники рівня демократичності суспільства характеризуються частковими показниками, для яких збираються дані на такі запитання:

- наскільки поширена політична участь у всіх її формах, наскільки вона репрезентує різні сегменти суспільства, а також наскільки вона обмежується соціальними, економічними та іншими чинниками;
- наскільки традиції і культура суспільства підтримують основні демократичні принципи народного контролю та політичної рівності;
- наскільки народ довіряє здатності політичної системи розв'язати основні проблеми суспільства і свої спроможності впливати на цей процес [12].

Л. Даймонд відзначав, що говорити про політичну культуру нації можна, якщо розуміти її як суміш чи рівновагу різних субкультур в межах однієї країни; різниця між основними культурними стереотипами часто більша в межах однієї нації, аніж між ними [5; с. 884–885]. М. Лендъел вважає, що «політична культура є показником консолідації демократії у певному суспільстві, а політико-культурні прояви на локальному рівні громад – індикатор стану локальної демократії» [12].

Для української політичної культури характерна полісуб'єктність. У незалежній Україні, особливо останнім часом, кількість суб'єктів, носіїв активістського типу політичної культури, значно зросла, оскільки змінилась роль громадських організацій, функціонує багатопартійна система та зріс рівень політичної культури громадян. Проте, якість суб'єктів політичної діяльності, рівень демократизації політичної культури залишається недостатнім через недостатню поінформованість та залучення населення до політичного життя, а поряд з тим відчутна незначна готовність самого населення до нелегітимних форм соціального протесту, що в демократичних умовах є ознакою належного рівня політичної культури [10, с. 5–6].

Серед нормативно-правових актів, які створюють передумови для формування локальної демократії належать «Європейська хартія місцевого

самоврядування», ратифікована українським парламентом, а також Закон «Про місцеве самоврядування в Україні». Ці документи визначають пріоритетність ефективного самоврядування, основні принципи та засади його розбудови. Зокрема, Закон України визначає такі принципи місцевого самоврядування: народовладдя; законності; гласності; колегіальності; поєднання місцевих і державних інтересів; виборності; правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених цим та іншими законами; підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб; державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування; судового захисту прав місцевого самоврядування [9].

Особливе значення для становлення локальної демократії в Україні має Постанова Кабінету Міністрів № 996 від 3.11.2010 р. «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики». Ця постанова хоча й стосується державної влади, разом з тим передбачає становлення практик громадських консультацій та залучення громадян на рівні органів місцевого самоврядування. Вона має демократичне спрямування та орієнтується на цінності участі громадян у політиці. У ній також передбачено механізм громадських консультацій та громадських рад при органах державної влади [16]. До нормативно-правових чинників локальної демократії належать також статuti міст, які приймаються місцевими радами. Такий статут, зокрема має місто Львів [19]. На нашу думку, головною перевагою статутів є уточнення організаційної практики локальної демократії, особливості їх використання в даній територіальній громаді. Як бачимо, нормативні засади тісно пов'язані з організаційними чинниками, до яких належать механізми та практики локальної демократії.

У демократичних західноєвропейських державах найпоширенішими є такі форми співпраці громадськості та влади: інформування громадськості, консультації, громадські дорадчі комітети, круглі столи опитування громадської думки, фокус-групи, громадські слухання, збори громадян. Новою формою взаємодії з громадськістю для органів місцевого самоврядування стало створення громадських дорадчих комітетів. Вона лише зараз починає використовуватись у нашій державі, але результативність цієї форми дуже висока. На місцевому рівні громадські дорадчі комітети підвищують і якісний, і кількісний виміри участі громадськості в місцевому управлінні, будуючи таким чином місток довіри між владою та громадянами, посилюючи громадянське суспільство. Вони є механізмом залучення технічних навичок та думки громадськості для вирішення проблем місцевого управління; створюють для громадян форум, де вони можуть інформувати один одного і, таким чином, посилюють діалог, необхідний для розв'язання конфліктів; є джерелом нових думок, ідей та альтернатив для обраних та призначених службовців; можуть допомогти знизити напругу та деполітизувати процес управління [11, с. 154]. Громадські дорадчі комітети, перш за все, сприяють взаємодії та взаємовпливу ради та громадськості, допомагають їм спільно знайти шляхи вирішення проблемних питань та спільно розробити подальшу політику місцевого розвитку.

Опитування громадської думки також має суттєве значення. Воно є декількох видів: інтерв'ю безпосередньо; інтерв'ю за телефоном; опитування поштою тощо. Також воно поділяється на опитування експертів або ключових інформантів; опитування споживачів послуг; опитування широкого загалу населення тощо.

Важливими є й такі форми взаємодії ради з громадськістю: громадські та громадсько-професійні експертизи проектів та програм, інших місцевих програм соціально-економічного розвитку. На місцевому рівні громадські та громадсько-професійні експертизи мають велике значення під час розроблення програм соціально-економічного розвитку території. Громадська експертиза здійснюється, зазвичай, представниками громадських рухів та об'єднань. За організацією здійснення вона може бути двох видів:

1. Проект програми надається широкому загалу громадських об'єднань. На першому етапі законопроект чи програма розсилаються поштою або розміщуються на веб-сайті організації, що їх розробляла. На другому етапі організація отримує висновки поштою або на своєму сайті. Існують також два варіанти подальших дій: а) після реалізації другого етапу співпраця припиняється й організація на основі отриманих результатів доробляє зазначені документи; б) з представників організації, котрі брали участь у першому турі експертизи, створюється робоча група, яка продовжує працювати над документами до повного їх прийняття та впровадження у життя як закону або державної програми дій.

2. Проект програми пропонується на розгляд задалегідь створеній робочій групі із представників громадськості, яка і доопрацьовує документ. У цьому варіанті є лише один недолік: рада, що розробляла документ, має змогу створити робочу групу із тих осіб, котрі будуть лояльними до документа загалом і до окремих дискусійних його аспектів, що потребують більш прискіпливої уваги [3, с. 338].

Громадські слухання здебільшого є офіційним засіданням місцевого органу влади щодо проведення певного заходу чи вирішення певної проблеми, що стосується всієї громади, а її вирішення є необхідним. Після подій 2004–2005 р. ця форма постає як громадська ініціатива, що дає змогу територіальній громаді впливати на хід важливих для неї справ. Громадські слухання є ключовим інструментом обговорення рішень, які приймаються місцевою владою. Посадові особи повинні прислухатись до пропозицій громадян, їхні коментарі та виступи мають ретельно аналізуватися при прийнятті рішень, оскільки такий принцип є важливим для створення атмосфери легітимності й успіху громадських слухань.

Досить важливим елементом локальної демократії є діяльність первинних ланок самоврядування – кварталних, вуличних, будинкових комітетів, що в сучасному лексиконі місцевого самоврядування отримало назву «органи самоорганізації населення». Органи самоорганізації населення – це громадська представницька форма місцевого самоврядування. Вони утворюються населенням мікротериторії (мікрорайону, житлового комплексу) для самостійного вирішення під свою відповідальність питань місцевого значення, зумовлених інтересами населення відповідної території на основі законів та прийнятих відповідно до них локальних нормативних актів, із використанням власних та залучених матеріальних і фінансових ресурсів [2, с. 5]. Ці органи не є органами всієї сільської, селищної або міської громади – це органи жителів села, селища, міста, які становлять складову територіальної громади, тобто жителів мікрорайону, вулиці, населеного пункту, що перебуває у межах адміністративних кордонів міста. Вони не мають власної компетенції, їх діяльність має дозвільний характер, тому що тільки відповідна місцева рада може наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна.

Одночасно органи самоорганізації є самостійною ланкою локальної демократії, яка має свої завдання, цілі, функції і повноваження. Органи самоорганізації як частина місцевого самоврядування для територіальних громад, її органів та посадових осіб є серйозною опорою у розв'язання багатьох місцевих проблем. Хоча вони і створюються з дозволу місцевих рад, однак виключно за ініціативою місцевих жителів на основі їхнього добровільного волевиявлення. Їх поява не є обов'язковою, бо вони є результатом ініціативи знизу – від самого населення [2, с. 7]. Серед основних завдань таких утворень – організація дозвілля, проведення робіт з благоустрою, озеленення та утримання у належному стані дворів, вулиць, площ, здійснення контролю за належною експлуатацією та організацією обслуговування населення підприємствами та організаціями, участь при розгляді скарг і пропозицій громадян, оперативного волевиявлення громадської думки щодо рішень органів влади і управління, які входять з клопотанням до відповідних органів державної влади про надання допомоги інвалідам, малозабезпеченим громадянам та іншим особам, котрі потребують соціальної допомоги. Деякі великі міста України вже мають певний досвід роботи по утворенню органів самоорганізації населення, але часовий період їх функціонування ще невеликий, тому аналізувати ефективність його, мабуть, ще зарано, оскільки вони ще не дістали суспільної підтримки щодо вирішення питань місцевого значення, не стали рушійною силою в удосконаленні та розвитку системи місцевого самоврядування, а тому самоорганізація населення залишається затребуваною самою системою місцевого самоврядування України. Цю думку поділяє колишній голова Комітету Верховної Ради з державного будівництва та місцевого самоврядування А. Матвієнко, який вважає, що органи самоорганізації населення могли б бути первинними органами територіальної громади. Але великі можливості, які криє у собі самоорганізація населення, на жаль, фактично не використовуються [14].

Збори громадян дають змогу територіальним колективам обговорювати питання місцевого значення й ухвалювати владні рішення. Вони є важливим засобом участі громадян у здійсненні різноманітних самоврядних функцій, виступають методом підвищення рівня відповідальності у здійсненні місцевого самоврядування, вираження ініціативи, підвищення політичної культури. Одночасно вони служать засобом громадського контролю за діяльністю органів та посадових осіб місцевого самоврядування [20, с. 137]. Загальні збори можуть проводитись на рівні своєрідних «мікрогромад» – будинків, вулиць, кварталів, мікрорайонів всередині села, селища, міста. Загальні збори виступають вищим органом влади по відношенню до будинкових, вуличних, квартальних комітетів, які їм підзвітні і підконтрольні.

В умовах вітчизняного державного будівництва питанням громадських ініціативи, самоорганізації та суспільної самодіяльності населення законодавцем приділяється певна увага. Відомий вчений Ф. Фукуяма писав, що «здорова капіталістична економіка опирається насамперед на досить високий рівень соціального капіталу громадянського суспільства, що сприяє підвищенню самоорганізації в бізнесі, корпораціях і подібних структурах. Сама тенденція до самоорганізації життєво необхідна для ефективної діяльності демократичних політичних інститутів» [15, с. 288]. Використовуючи правовий, організаційний, інституціональний, інформаційний та інші ресурси, в Україні вдалося сформувати початкову нормативно-правову базу, яка обумовлює право громадян на розвиток цих

складових парадигми здійснення самоврядування і забезпечує захист від посягання на нього. Втім, реальне гарантування локальної демократії та ефективність функціонування самоврядного процесу потребує не стільки формалізації такого права громадян, які справді захищені законодавством, хоча й не завжди бездоганного, скільки їх формування. Мається на увазі те, яким чином у сучасному українському суспільстві подолати байдужість до інтересів громади і мотивувати громадян скористатися наданим державою правом облаштувати своє життя спільними зусиллями. Ця ситуація ускладнюється також відсутністю необхідних для цього локальних нормативних актів, котрі повинні конкретизувати законодавчі положення щодо реалізації механізмів громадської участі на місцях, а також низький рівень поінформованості громадськості щодо реалізації своїх конституційних прав.

Проблема полягає ще й у тому, що лише частина міст України має затверджені Статути, в яких врегульовано форми локальної демократії: проведення громадських слухань, загальних зборів громадян і впорядковано загальну процедуру громадських ініціатив. Через це члени територіальних громад не мають змоги брати участь в управлінні місцевими справами та співпрацювати владі, тому обмежуються лише разовими акціями на кшталт спільних семінарів, прес-конференцій, які зачіпають лише частину актуальних питань, пов'язаних з якістю життя в певному населеному пункті. Окрім цього, доцільно було б закріпити на законодавчому рівні положення про те, що ініціатором слухань має бути не лише міський голова та обласна чи районна і міська рада, постійні депутатські комісії, а й об'єднання громадян та безпосередньо громадяни за місцем проживання. Також варто було б передбачити можливість звернення громадян до суду в разі зволікання посадовими особами з розглядом рішень громадських слухань. Це дало б їм змогу впливати на якість послуг та прийняття рішень на локальному рівні.

У демократичному суспільстві саме громадськість планує роботу органів державної влади; опікується системою взаємодії з владою проводить моніторинг громадської думки; налагоджує і підтримує двосторонні відносини між владою і громадськістю; здійснює повне й своєчасне інформування громадськості про дії влади. Саме громадська участь уможливорює громадський контроль і партнерство. Громадська участь особливо важлива в контексті розв'язання локальних проблем. Йдеться про ініціативу як про рушійну силу трансформування особистих інтересів громадян в інтереси громади, інакше кажучи, про зацікавленість членів громади в облаштуванні свого життя, відстоюванні і захисті власних прав у контексті реалізації соціально-економічних, побутових, культурних інтересів усієї громади [6, с. 312].

В Україні нагромаджений певний досвід активної співпраці органів місцевого самоврядування з населенням. Він є прикладом реального та дієвого місцевого самоврядування, проте зазначене ще не стало постійною практикою для всіх органів місцевого самоврядування в нашій державі. На жаль, не всі адміністративно-територіальні одиниці України використовують можливості, надані вітчизняним законодавством. В основному це стається з таких причин:

- небажання органів місцевого самоврядування та їх представників співпрацювати з населенням;
- відсутність законодавчого зобов'язання органів місцевого самоврядування спільно з громадськістю вирішувати всі важливі питання, що виникають;

- хвилювання з боку органів місцевого самоврядування, що громадськість через свою участь уповільнить процес прийняття рішень;
- необізнаність громадськості, відсутність у більшості населення конкретних знань про діяльність місцевих рад, їх обов'язків перед громадою; своїх прав та обов'язків; знання законодавства тощо [13, с. 110].

Суспільна самодіяльність у місцевому самоврядуванні виступає однією з засад його виникнення як системного суспільного явища і функціонування як організаційно структурованого інституту. Суспільна самодіяльність, на думку І. Дробота, це реагування суспільства на здійснення управлінської дії суб'єктами управління на місцевому рівні. Вона поєднує в собі реалізацію всіх трьох складових місії місцевого самоврядування та найвиразніше серед них – децентралізацію управління [7, с. 173].

Якщо самоорганізація через процеси самозародження, самозбереження та саморозвитку забезпечує виникнення самоврядування як форми співіснування громадян (системного суспільного явища) і функціонування його як організаційно-структурованого інституту, що реалізують складову місії місцевого самоврядування з організації життєдіяльності на місцевому рівні, то суспільна самодіяльність через дотримання у своєму здійсненні демократичних цінностей та принципів, творчу енергію та відповідальність населення за місцем проживання. Як вважає Г. Атаманчук, вона надає локальній демократії ознак форми реалізації прав і свобод людини і громадянина [1, с. 133].

Отже, ініціатива, самоорганізація та суспільна самодіяльність як складові здійснення локальної демократії є категоріями громадянського спрямування. Темпи їхнього формування, котрі залежать від стану розвинутої громадянського суспільства, можуть значно уповільнюватися. На думку І. Дробота, варто до цього процесу залучати державу, тобто для прискорення формування ініціативи, самоорганізації та суспільної самодіяльності слід використовувати певні стимулюючі засоби. У цьому аспекті відомі науці декілька мотиваційних підходів, однак найефективнішим є формування названих складових через розвиток власності, а в контексті формування індивідуальної і в позитивному сенсі наступальної ініціативи, природної самоорганізації та суспільної самодіяльності – розвиток приватної власності. Йдеться про власність, яка приносить власнику певний прибуток, створює добробут і одночасно формує у нього відчуття економічної незалежності, особистої гідності і суспільної свободи, яка, своєю чергою, формує соціальну основу місцевого самоврядування – середній клас як активну складову громадянського суспільства [8, с. 153]. Ще однією проблемою для України є збільшення кількості громадських організацій, а також розширення сфер їхньої діяльності, включно з фіктивною і формальною діяльністю чималої кількості з них. Багато громадських об'єднань створюються з метою задоволення приватних інтересів, а з втратою цими інтересами актуальності фактично припиняється і їхня робота. Проте, саме громадські організації можуть ефективно впливати на формування громадської думки і спроби змінити ставлення громадськості до негативних соціальних явищ у суспільстві.

Таким чином, саме ці три категорії – ініціатива, самоорганізація та суспільна самодіяльність вказують на сутнісну відмінність у здійсненні самоврядування і державного управління.

Інститути безпосередньої демократії забезпечують широку участь населення у локальній демократії, сприяють розширенню громадської ініціативи, зростанню соціальної активності жителів територіальних спільнот.

Зазначені форми взаємодії влади з громадськістю вже широко використовуються в Україні, однак вони потребують вдосконалення. Мета та завдання спільної діяльності мають бути зрозумілими, прозорими і чітко визначеними і для представників влади, і для громадськості. Разом з цим встановлюються і певні зобов'язання для обох сторін. Зобов'язання представників ради в процесі цієї роботи – враховувати, записувати всі пропозиції громадськості і звітувати перед населенням про результати. Це особливо важливо, коли рада прагне зробити процес прийняття рішень прозорішим [17].

Доцільно зазначити про необхідність встановлення певних часових меж та термінів участі громадян у спільному з радою вирішенні проблем, оскільки розуміння населенням своєї ролі арбітра, призначеного керувати, розв'язуючи ту чи іншу проблему, може цілковито відрізнитися від його реальних можливостей і повноважень, іншими словами процес може вийти за межі допустимого, і є загроза втручання громадськості в питання, котрі є прерогативою лише спеціалістів. Саме для уникнення подібних ситуацій встановлюються межі та терміни громадської участі.

На сьогодні на локальному рівні залишається велика кількість соціально-економічних проблем, котрі в силу певних причин не можуть вирішуватись місцевою владою самостійно, зокрема: відсутність достатньої кількості бюджетних коштів, необхідність кадрового потенціалу та матеріально-технічної бази. Тому існує необхідність залучення до цього процесу партнерів, найкращими, на думку В. Кравченка, з яких можуть виступати громадські організації, а найдієвішим механізмом такого залучення є соціальне замовлення [18].

Соціальне замовлення – це економічний механізм, завдяки якому громадські організації можуть отримати кошти з місцевого бюджету і спрямувати їх на розв'язання соціальних потреб, котрі стоять перед місцевими громадами. Запровадження практики соціального замовлення вирішує ряд питань для громадського сектору:

– громадськість буде причетна до використання державних коштів, що забезпечить прозорість виконання бюджету;

– держава буде підтримувати не конкретні організації, а напрямки їх діяльності;

– зросте конкурентоздатність, професійність громадських організацій [4, с. 121].

Дієвість механізму соціального замовлення вже позитивно зарекомендувала себе. Так, вперше в Україні, такий механізм був закріплений в Одесі ще в 2000 р., а на сьогодні соціальне замовлення та його різні модифікації були запроваджені в 30 містах й областях України: Харкові, Києві, Львові, Хмельницькому, Чернівцях, Луцьку, Луганській області та ін. Триває робота по впровадженню соціального замовлення у Полтаві, Дніпропетровську, Луганську, одеській області та інших містах України.

Процес залучення громадськості має включати просвіту населення з питань діяльності влади і законів, на яких ця діяльність базується. Тільки освічені

громадяни зможуть реально впливати на процес прийняття рішень та ефективно співпрацювати з органами публічної влади.

Співпраця місцевої влади з локальною спільнотою здійснюється за волевиявленням партнерів та спирається на узгоджених засадах, а саме: партнерства, яке означає, що партнери прагнуть до компромісу, беруть до уваги висловлені зауваження, з'ясовують розбіжності, вислуховують один одного, обмінюються думками та інформацією; прозорості й відкритості, які означають, що партнери є відкритими та чесними, дії та процедури є прозорими, а рішення – об'єктивними; суверенності сторін, котра означає, що партнери мають право самостійного вибору способу, методу, часу та місця реалізації завдань та осіб, які їх реалізовуватимуть, а також беруть на себе відповідальність за отримання запланованих результатів; ефективності, яка означає, що партнери визнають за основний критерій діяльності отримання максимальної ефективності від вкладених витрат [17, с. 142].

Формування дієвих і результативних взаємовідносин органів місцевого самоврядування й територіальної громади є взаємовигідним та необхідним для розвитку громадянського суспільства, становлення дієвих засад співпраці громадськості з владою на місцевому рівні. Зазначене співробітництво посилює ефективність діяльності органів місцевого самоврядування та підвищує рівень залученості громадян до вирішення місцевих проблем.

Залучення громадськості не гарантує, що будь-яке рішення буде прийняте в результаті консенсусу, але це дасть змогу висловити громадянам свої думки, очікування та вплинути на відкритість і результат прийняття рішень, що в свою чергу підвищить легітимність цього рішення і позитивно вплине на розвиток громадянської свідомості.

Таким чином, визначальними для становлення локальної демократії є нормативні та організаційні фактори, які є взаємопов'язаними, адже передбачають становлення конкретних механізмів та практик участі громадян у самоврядуванні, їхню регуляцію. З одного боку, ефективні практики, котрі з'являються, потребують законодавчого закріплення, з іншого – закон передбачає певні механізми, які згодом закріплюються на практиці. З огляду на риси політичної культури українців, практики громадського консультування та появи органів самоорганізації населення, вважаємо можливим становлення ефективної локальної демократії в Україні.

Список використаної літератури

1. *Атаманчук Г.В.* Теория государственного управления: курс лекций / Г.В. Атаманчук. – М. : Юрид. лит-ра, 1997. – 400с.
2. *Батанов О.* Органи самоорганізації населення. Як вони бачаться в Києві/ О.Батанов // Віче. – 2002. – № 10 (127). – С. 5–12.
3. *Варналій З. С.* Державна регіональна політика України : особливості та стратегічні пріоритети / З. С. Варналій, О. О. Бабінова, О. В. Бойко-Бойчук та ін. ; за ред. З. С. Варналія. – К. : НІСД, 2007. – 768 с.
4. *Вінцукевич К.В.* Співпраця громадських організацій з органами місцевого самоврядування в процесі оптимізації місцевої політики / К.В. Вінцукевич // Нова парадигма. – 2009. – Вип. 85. – С. 115–123.

5. *Даймонд Л.* Консолідація демократії і політична культура / Л. Даймонд // Демократія: антологія / упоряд. О. Проценко. – К. : Смолоскип, 2005. – С. 882–942.
6. *Дробот І.О.* Ініціатива населення – ресурс гарантування місцевого самоврядування / І.О. Дробот // Ефективність державного управління: зб. наук. праць ЛРІДУ НАДУ / за ред. А.О. Чемериса. – Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2006. – Вип. 10. – С. 298–306.
7. *Дробот І.О.* Місце і роль суспільної самодіяльності населення у гарантуванні місцевого самоврядування / І.О. Дробот // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць ОРІДУ НАДУ. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2006. – Вип. 3 (27). – С. 168–178.
8. *Дробот І.* Основні засади формування концепції гарантування місцевого самоврядування / І. Дробот // Вісник НАДУ. – 2006. – № 3. – С. 144–155.
9. *Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
10. *Кисельов С.* Політична культура в контексті загальнокультурного процесу України / С. Кисельов, С. Рябов // Магістеріум. – 2008. – Вип. 31: Політичні студії. – С. 5–19.
11. *Куйбіда В.С.* Місьцеве самоврядування України в контексті розвитку місцевої демократії / В. С. Куйбіда, М. С. Куйбіда, О. О. Бабінова. – Хмельницький : Вид-во ХУУП, 2008. – 467 с.
12. *Лендъєл М.О.* Теоретико-методологічні засади аналізу локальної політичної культури [Електронний ресурс] / М.О. Лендъєл. – Режим доступу : <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=89&c=2242>
13. *Мамонова В. В.* Методологія управління територіальним розвитком / В.В. Мамонова. – Х. : Видавництво ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2006. – 196 с.
14. *Матвієнко А.* Ініціатива населення як поступ до гідного майбутнього / А. Матвієнко // Голос України. – 2002. – 6 грудн.
15. *Місюра В.* Громадська ініціатива в системі місцевого самоврядування в Україні / В. Місюра // Вісник УАДУ. – 2005. – № 4. – С. 288–294.
16. *Постанова Кабінету Міністрів України № 996 від 3.11.2010 р.* „Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF>
17. *Пухтинський М.О.* Розвиток місцевого самоврядування в Україні / М.О. Пухтинський, П.Т. Павленчик, В. М. Князев. – К. : Логос, 2002. – 212 с.
18. *Роль громадських організацій та інших неурядових структур у становленні та розвитку місцевого самоврядування в Україні: науково-практичний посібник* / М. М. Клепацький та ін. ; за заг. ред. В. В. Кравченко. – К. : Атіка, 2003. – 288 с.
19. *Статут територіальної громади м. Львова* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lvivrada.gov.ua/miskarada/statut>
20. *Трачук П.А.* Участь громадян України у місцевому самоврядуванні / П.А. Трачук. – Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації, 2003. – 216 с.

Стаття надійшла до редколегії 01.05.2013

Прийнята до друку 22.05.2013

NORMATIVE AND ORGANIZATIONAL PREREQUISITES OF LOCAL DEMOCRACY IN UKRAINE

Svitlana Bula

*Ivan Franko National University of Lviv
Institute of philosophy, department of political science
Universytetska st., 1, 79000, Lviv, Ukraine
e-mail: bula_sv@ukr.net*

This article outlines establishing of the regulatory and institutional factors of local democracy in Ukraine, including democratic values inherent in Ukrainian political culture, laws and regulations that are aimed at strengthening local democracy and local democracy mechanisms which are now being implemented in Ukraine.

Key words: local democracy, local government, political culture, values, public hearings, social order, public consultation, the BSP.

НОРМАТИВНЫЕ И ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ПРЕДПОСЫЛКИ ЛОКАЛЬНОЙ ДЕМОКРАТИИ В УКРАИНЕ

Светлана Була

*Львовский национальный университет им. Ивана Франко,
философский факультет, кафедра политологии,
ул. Университетская, 1, 79000, Львов, Украина
e-mail: bula_sv@ukr.net*

В статье определены нормативные и организационные факторы становления локальной демократии в Украине, к которым относятся демократические ценности, присущие политической культуре украинцев, нормативно-правовые акты, ориентированные на закрепление локальной демократии, механизмы локальной демократии, которые сегодня реализуются в Украине.

Ключевые слова: локальная демократия, местное самоуправление, политическая культура, ценности, общественные слушания, социальный заказ, общественные консультации, органы самоорганизации населения.